

Bouwsporen (3)

Bouwsporen zijn gegevens in of aan een gebouw die de bouwhistoricus handvaten bieden om materialen en constructies te dateren en daarmee ook de bouwgeschiedenis te reconstrueren. Het is echter niet alleen de bouwhistoricus die met bouwhistorisch onderzoek bouwsporen aantreft. Wie goed naar gebouwen kijkt, kan tal van bouwsporen vinden. Sporen die iets verraden van de ontwikkelingsgeschiedenis van het gebouw.

Het vorige bouwspoor 'vertelde' ons iets over de oppervlakteafwerking van de bakstenen in de gevel van restaurant Sinsi. Deze derde aflevering gaat over een technische oplossing om twee gevels uit verschillende tijdsperiodes aan elkaar te verbinden.

Bloktanden

In de eerste aflevering (over stopstukken) is aangegeven dat vensterindelingen dikwijls aangepast werden aan de heersende mode. Niet alleen de indeling in de vensters, maar ook de grootte en de aantallen van de vensters werden in de loop van de tijd vaak aangepast. Niet zelden werden complete gevels vervangen door exemplaren die voldeden aan de smaak van de tijd. We hebben het dan over de gevels aan de straatzijde in (binnen)steden. Vaak is het zo dat achter een jongere gevel een oudere kern schuil gaat. Dat is ook het geval bij restaurant Sinsi, waar de vorige aflevering over is verteld.

Het vervangen van de gevel aan de straatzijde kan ook een gevolg zijn van een slechte bouwtechnische staat, zodat het noodzakelijke (bouwtechnisch) met het aangename (afgestemd op de mode) verenigd kon worden.

Bij het vervangen van de gevel aan de straatzijde is het de vraag hoe de nieuwe gevel op de oudere zijgevels aan moet sluiten. Het grote probleem daarbij is de diversiteit in afmetingen van de bakstenen. Een vuistregel hierbij is: hoe ouder de steen, hoe groter de steen.

Er zijn twee manieren waarop gevels met verschillende baksteenformaten op elkaar aan kunnen sluiten. Of men metselt de nieuwe gevel eenvoudigweg voor de zijgevels waardoor een verticale naad ontstaat, of de voorgevel wordt ingetand in de zijgevels. Het laatste heeft de voorkeur, omdat daarmee een verankering ontstaat. Het pand van de Marskramer aan de Kerkstraat 8 laat zo'n ingetande voorgevel zien.

Het is onmogelijk om met een kleinere baksteen van de voorgevel per laag in te tanden in de grotere bakstenen van de zijgevels. Er zal dan ingetand moeten worden over een aantal lagen. Er ontstaan dan ... bloktanden. Bloktanden zijn dus bloksgewijze vertandingen in metselwerk waarbij b.v. om de vijf lagen, het metselwerk terug- en weer uitspringt.

Interessant is de vraag hoe oud de voorgevel van de Marskramer is. Wanneer het houtsnijwerk van de deuromlijsting en de consoles van de gootlijsten even oud zijn als de gevel, dan is de gevel te dateren omstreeks het midden van de 18de-eeuw. Achter de gevel bevindt zich dan een oudere kern.

Op twee punten wil ik u nog wijzen. In de linkergevel bevindt zich een gepleisterde pilaster van een toegangshek. Aan de achterzijde zit nog de duim waar het hek op heeft gedraaid. Wie heeft deze pilaster al eens gezien? Of bent u daar altijd aan voorbij gelopen? Het tweede waar ik u op wil wijzen zijn de verstoringen in het metselwerk boven de gepleisterde plint. Maar daarover een andere keer.

Afbeelding 1: aanzicht linkergevel van de Marskramer (Kerkstraat 8) waarop de bloktanden ter plaatse van de aansluiting voorgevel op zijgevel goed te zien zijn. Rechts onder in de zijgevel is een gedeelte te zien van een gepleisterde pilaster waar een toegangshek op heeft gedraaid.

Afbeelding 2: detail aansluiting jongere voorgevel op oudere zijgevel doormiddel van bloktanden. Let op de verschillende baksteenformaten en de hoogte van de lagen

Oproep

U wordt uitgedaagd om in uw (naaste) omgeving of zelfs in uw eigen woning op zoek te gaan naar bloktanden en de gevonden 'bloktanden' te mailen.

Is er iemand die met (beeld)materiaal kan aantonen hoe de gevel van Kerkstraat 8 voor ca. 1750 er uit gezien heeft? Wie kan mij iets meer vertellen over het restant van een toegangshek links van Kerkstraat 8?

W.G. van Reenen | Reageren? Mail naar: willard@wgvanreenen.nl

30e jaargang, nr. 2 / september 2011